

MOŽNOSTI VKLJUČEVANJA EVROPSKE DIMENZIJE V POUK GEOGRAFIJE

Tatjana Resnik Planinc

UDK: 371.32:91:008(4)

COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Možnosti vključevanja evropske dimenzije v pouk geografije

V članku predstavlja avtorica naraščajočo potrebo evropske mladine po izobraževanju, ki bi razvijalo evropsko zavest kot osnovo izgradnje nove Evrope in ki ga ni mogoče doseči brez sodelovanja vseh, ki so vključeni v izobraževalni proces. Pouk geografije naj bi nudil dovolj informacij za razumevanje sodobnih problemov, razvijanje avtonomnosti učencev in dijakov ter spodbujal toleranco, skupinsko delo, kreativnost in intelektualno radovednost skupaj z odgovornostjo za evropsko kulturno in naravno dediščino.

KLJUČNE BESEDE

evropska dimenzija izobraževanja, pouk geografije, sodelovanje, vključevanje, skupni projekti

ABSTRACT

The possibilities of implementation of European dimension into geography teaching

The article deals with an increasing need for young people of Europe to receive education designed to develop a European awareness which is essential to the building of a new Europe and cannot be achieved without a profound commitment by all those involved in the educational process and a unified effort. Geography teaching should give enough information and understanding of contemporary problems, it should develop pupils' and students' autonomy and stimulate tolerance, group work, creativity, intellectual curiosity together with responsibility for European culture and natural heritage.

KEY WORDS

European dimension of education, geography teaching, co-operation, implementation, joint projects

AVTORICA

Tatjana Resnik Planinc

Naziv: dr., asistent, prof geografije in angl. jezika s književnostjo

Naslov: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija

Telefon: +386 (0)1 241 1238

Geografija in sodobne evropske izobraževalne poti.

Koncept evropske dimenzije vključuje številne ideje, ki temeljijo na političnih, družbenih in izobraževalnih teorijah in so za učitelja zelo pomembne. Med njimi naj omenimo primerjavo pokrajin, politično zavest, državljanstvo in državljanske pravice, kulturno zavest, razumevanje, strpnost, predsodke in nacionalizem.

Evropska dimenzija prihaja v Slovenijo v času, ko smo kot mlada država podvrženi mnogim življenjsko pomembnim spremembam. Izobraževanje je del širšega sistema delovanja države. Politične, ekonomske in družbene spremembe pogosto zasenčijo pomen izobraževanja, kar je seveda že v izhodišču zgrešeno. Če gre verjeti vsem evropskim listinam, deklaracijam, resolucijam in dokumentom, potem se skuša Evropa takim napakam izogniti in vsaj na papirju pripisuje izobraževanju njegov realni pomen.

Pojem evropska dimenzija izobraževanja bi morali razumeti kot skupino odnosov, veščin in izkušenj, ki naj bi zmanjšale ignoranco in nerazumevanje drugih kultur in narodov v Evropi. Gre za ustvarjanje kritičnega odnosa, ne pa za golo sprejemanje dejstev. Mladim ljudem naj bi dali znanje in sposobnosti ter jim s tem pomagali, da bi se ne čutili tujce v drugih evropskih državah ter da bi v njih lahko živeli, delali in se izobraževali. In med vsemi šolskimi predmeti je ravno geografija tista, ki lahko učencem in dijakom v smislu zgoraj povedanega zelo veliko ponudi.

Glavni cilji evropske dimenzije izobraževanja so tako:

- razvijanje občutka za evropsko identiteto pri mladih ljudeh,
- priprava mladih ljudi na sodelovanje v gospodarskem in družbenem razvoju Evropske unije,
- izboljšanje njihovega znanja o Evropski uniji in njenih državah članicah,
- seznanitev mladih ljudi s pomenom sodelovanja med temi državami in ostalimi evropskimi državami ter svetom.

Od držav članic Evropske unije se pričakuje, da bodo v svoje izobraževanje vključile tudi

evropsko dimenzijo. Že sami cilji evropske dimenzije pa razkrivajo pomembno vlogo pouka geografije v celotnem procesu:

- spodbujanje videnja Evrope kot multikulture in multilingvistične skupnosti,
- spodbujanje zavedanja raznolikosti evropskih zgodovin, geografij in kultur,
- pridobivanje znanja s področja političnega, družbenega in gospodarskega razvoja od preteklosti do sedanjosti,
- mednarodne izmenjave,
- videnje soodvisnosti med državami članicami in nečlanicami Evropske unije ter ostalim svetom.

V državah članicah Evropske unije se vedno bolj uveljavlja mednarodno sodelovanje, ki vključuje učitelje, učence in šole. Sodelovanje sega vse od skupnih projektov do krajših in daljših izmenjav med učitelji in učenci. Na voljo je vedno več poročil o različnih oblikah sodelovanja, izkušnjah, metodah in oblikah dela. Vedno več učiteljev se odloča za tovrstno sodelovanje, ki pa zahteva od njih dodatno izobraževanje, zavzetost in veliko dela. Pogosto ne vedo, kaj jih čaka ob zaključku nekega projekta oziroma izmenjave. Vendar mora vsako izobraževanje, ki ima namen obogatiti človeka, vključevati odprtost do drugih ljudi, do novih pristopov. To je cena učinkovitega prenosa znanja. V resnično demokratičnih družbah odločitve ne morejo biti poenostavljene in sklepi ne črno beli. Naše izobraževanje pa žal pogosto še vedno temelji na količini in linearni akumulaciji znanja.

Spoznati bomo morali, da samo prenašanje vrednot na prihodnje generacije le malo pomaga mladim ljudem pri reševanju njihovih osnovnih problemov. Če želi evropska družba poiskati boljše poti, bo morala biti osnovna naloga izobraževalnih sistemov sprejetje razlik in njihova pozitivna uporaba, sposobnost pričakovanja in soočenja z nepričakovanim ter dojemanje poučevanja kot kohezivnega, interaktivnega in kolektivnega procesa, kajti izobraževanje ni le zaporedje vzporednih, ločenih dejanj, ki temeljijo predvsem na posameznih šolskih predmetih (7).

Dejstvo pa je, da je kljub izraziti težnji po vključevanju evropske dimenzije v izobraževa-

nje in splošnemu konsenzu o temeljnih zahtevah razvoj v smislu praktičnih dejanj dokaj počasen. Zaključimo lahko, da želenih rezultatov ne moremo doseči z izoliranimi dejanji, ki imajo ne glede na svojo vrednost le malo učinka.

V večini držav po svetu predstavlja geografija pomemben element otrokovega in mladostnikovega izobraževanja ne glede na njen položaj v kurikulumu. Ponekod je geografija samostojen predmet, drugod so geografske vsebine integrirane v ostale predmete. Če želimo obdržati tak položaj, bi se geografi morali vprašati, kakšna naj bo narava geografskega izobraževanja v 21. stoletju in kaj naj bi prispevalo k izobraževanju mladih ljudi, ki bodo živeli in delali v novem stoletju? Z drugimi besedami – kateri naj bi bili cilji in vrednote geografskega izobraževanja?

Geografsko izobraževanje mora predstavljati integralni del izobraževalnega procesa, kajti s svojimi razlagami prostorskih odnosov in človekove organizacije prostora omogoča boljše razumevanje življenja na Zemlji ter obenem pripomore k razumevanju osnovnih soodvisnosti med narodi in posamezniki.

Analiza raziskave med slovenskimi učitelji geografije. V raziskavi leta 1998, v kateri so sodelovali 103 slovenski osnovnošolski in srednješolski učitelji geografije, smo ugotavljali njihovo mnenje o:

- evropski dimenziji pouka geografije na splošno,
- pouku regionalne geografije Evrope v osnovnih in srednjih šolah,
- aktualizaciji pouka geografije v skladu s političnimi in ekonomskimi spremembami tako v Sloveniji kot v Evropi,
- aktualizaciji pouka geografije v skladu z najnovejšimi evropskimi izobraževalnimi trendi,
- ekskurzijah v tujino,
- pomenu stikov med učitelji in šolami tako v Sloveniji kot v tujini,
- njihovem doprinosu k razvijanju evropske identitete pri učencih in dijakih ter k razvijanju njihovega kritičnega, na znanju in razumevanju temelječega odnosa do Evrope.

Rezultati so pokazali, da so učitelji slabo seznanjeni s samim pojmom evropska dimen-

zija pouka geografije, saj je kar 61,2 % sodelujočih menilo, da so s pojmom zelo slabo ali slabo seznanjeni, in le 17,5 % jih je bilo mnenja, da pojem dobro oziroma zelo dobro poznajo. Poznavanje pojma je bilo boljše med osnovnošolskimi učitelji geografije.

Učitelji so informacije o evropski dimenziji pouka geografije dobili na seminarjih, srečanjih in konferencah, v študijskih skupinah, iz javnih medijev ter v strokovni domači in tuji literaturi.

Duh evropske dimenzije se kaže v celotnem učnem procesu od obče geografije do regionalne geografije. V našem kurikulumu pa je izrazito zastopan pri regionalni geografiji Evrope. Učitelji so takratni učni načrt za regionalno geografijo Evrope označili kot pomanjkljiv in premalo sodoben. Pogrešali so prisotnost najbolj žgočih vprašanih sodobne Evrope. Tako so za aktualizacijo posameznih vsebin poskrbeli kar sami. Med odgovori o pogostosti komentiranja dogajanja v Evropi sta izstopala odgovora pogosto in zelo pogosto. V nekoliko večji meri komentirajo učitelji pri pouku dogajanje v Zahodni in Južni Evropi. Polovica anketiranih je poznala tuje učbenike, med katerimi so najbolj pogosto navajali učbenike iz Velike Britanije, Avstrije, Nemčije, Hrvaške in Italije.

Po mnenju anketirancev učence in dižake nekoliko bolj zanimajo teme, ki se tičejo ekologije, politike in znanosti, kot pa teme, ki se nanašajo na gospodarstvo, šport, naravo in kulturo.

Osebnostno mnenje učiteljev o evropski dimenziji izobraževanja se je nagibalo v prid idejam in težnjam evropske dimenzije. Raziskava kaže, da so si učitelji v veliki meri, ne glede na slabo poznavanje samega pojma, že izoblikovali stališča, ki so povsem v duhu evropske dimenzije. To je glede na pot Slovenije v evropskih integracijskih procesih izrednega pomena, saj so učitelji pomembni sooblikovalci mladih osebnosti.

Večina učiteljev je prepričana, da se v ljudeh razvije takšna predstava o državah in njihovih državljanih, kakršno ustvarjata javno mnenje in masovna kultura, posredujejo šole, znanstvene institucije in učitelji, in kakršno si ustvari posameznik na osnovi lastnih izkušenj.

Raziskava je tudi pokazala, da čutijo učitelji željo in potrebo po boljšem informiranju o političnem dogajanju, izobraževalnih trendih ter željo po povezovanju in sodelovanju z učitelji v drugih evropskih državah (5).

Od leta 1998 se stvari niso bistveno spremenile. Mnenja smo, da med učitelji še vedno prevladuje pozitiven odnos do vključevanja ideje evropske dimenzije v pouk geografije in v celoten izobraževalni sistem. Med učitelji je zaznati odprtost do novih izobraževalnih tokov in trendov v Evropi in željo po vzgajanju kvaliteto izobraženih in kritično razmišljujočih mladih ljudi, ki ne smejo in ne morejo zanikati svoje lastne države, identitete, tradicije in kulture. Poudariti je treba, da vidijo učitelji sebe v prvi vrsti kot Slovence in šele nato, daleč zadaj, kot Evropejce.

Z vidika evropske dimenzije izobraževanja je prišlo v Sloveniji od leta 1998 do mnogih sprememb, vendar na žalost ne toliko na področju šolske geografije kot pri drugih predmetih (tuji jeziki, biologija, zgodovina, okoljska vzgoja itd.). Zdi se, kot da slovenski šolski geografiji primanjkuje idej, energije in potrebe za razvijanje tega pomembnega vidika evropske prihodnosti.

Zaključek. Dejstvo je, da evropska dimenzija vstopa v slovensko izobraževanje in prinaša s seboj nove izzive in spremembe. Dobrodošli so, če prinašajo svežino in svež veter, ki vodita k izboljšavam trenutnega stanja. Zaupati moramo svojemu znanju in sposobnostim ter pristopiti k novim trendom v Evropi tudi na področju evropske dimenzije pouka geografije.

Iskanje ustreznega ravnovesja med državno kulturno dediščino in identiteto, Evropo in svetom je zahtevna naloga, saj bi moralo biti vse zastopano v ustrezni kvantiteti. Zato smo mnenja, da so za razvoj šolske geografije v prihodnosti izrednega pomena:

- hiter in efektiven pretok informacij,
- boljša organiziranost učiteljev geografije,
- stiki s tujino v obliki izmenjav, osebnih stikov in izmenjav materialov,
- vertikalni pretok informacij med institucijami,
- izogibanje samozadostnosti in drobnjekarstvu.

Evropsko dimenzijo izobraževanja je potrebno razumeti kot skupino odnosov, spretnosti in izkušenj, ki bo zmanjšala ignoranco in nerazumevanje drugih evropskih kultur in narodov. Pri tem mislimo na kritičen odnos in ne na samoumevno sprejemanje dejstev. Truditi bi se morali v smeri poglobljanja in spreminjanja našega odnosa napram razlikam in enakostim ter povečati samozavedanje posameznika kot individualnega člana družine, širše skupnosti in naroda. Le tako bomo mladega človeka usposobili za življenje in delo v izbrani evropski državi.

1. *Difference and Cultures in Europe*. Council of Europe Press, 1995.
2. *European Dimension in Teaching*. UK Centre for European Education. London, 1993.
3. Foucher, M. 1995: *The New Faces of Europe*. Council of Europe Press. Strasbourg.
4. *Green Paper on the European dimension of Education*. Commission of the European Communities. Brussels, 1993.
5. Resnik Planinc, T. 1998: *Evropska dimenzija pouka geografije v Sloveniji*. Magistrska naloga. Ljubljana.
6. Resnik Planinc, T. 1999: *Evropska dimenzija poučevanja o Alpah*. Dela 13. Sonaravni razvoj v slovenskih Alpah in sosedstvu. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta. Ljubljana.
7. *Teaching for exchanges. Aims and ways of teacher-training*. Council of Europe. Strasbourg, 1993.

IV. MEDNARODNA KONFERENCA O EVROPSKI DIMENZIJU POUKA GEOGRAFIJE TRANZICIJSKIH DRŽAV SREDNJE, JUGOVZHODNE IN VZHODNE EVROPE Ana Vovk Korže

Organizacijska in vsebinska izvedba konference. Četrta mednarodna konferenca o evropski dimenziji pouka geografije tranzicijskih držav srednje, jugovzhodne in vzhodne Evrope (IV. International conference on European dimension of teaching geography in the Middle-, Southeastern- and Eastern European Countries in transition) v Mariboru je potekala od 29. do 31. marca 2001 na Univerzi v Mariboru ter na Oddelku za geografijo Pedagoške fakultete v Mariboru. Tridnevno srečanje geografov sta organizirala Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete v Mariboru in Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Udeleženci iz osmih držav so obravnavali vprašanja geografske vzgoje v povezavi s približevanjem EU.

V ožjem organizacijskem odboru, ki je skrbel za vsebinsko zasnovano konferenco, obveščanje udeležencev, oblikovanje programa konference, izvedbo konference in pripravo ter izid zbornika so bili dr. Tatjana Resnik Planinc (sopredsednica), dr. Ana Vovk Korže (sopredsednica), dr. Jurij Kunaver (podpredsednik) in dr. Karmen Kolenc Kolnik (podpredsednica). Širši organizacijski odbor je pomagal pri izvedbi konference ter tehničnih opravilih, sestavljali pa so ga dr. Lučka Lorber (povezovalka na otvoritvi konference), Danica Jakopič (finančno vodenje) in asistenti mag. Dimitrij Krajnc, Eva Konečnik in Milena Petauer.

Glede na dosedanje konference o evropski dimenziji pouka geografije na Češkem, Poljskem in Slovaškem, so se člani organizacijskega odbora na pobudo dr. Jurija Kunaverja odločili za razširitev števila povabljenih držav in poleg geografov iz Poljske, Češke in Slovaške, povabili še geografje iz Madžarske, Avstrije, Nemčije in Hrvaške. Razlog za razširitev števila sodelujočih držav (načrtuje se priključitev Italije, Srbije, Bosne in Hercegovine) je v izginjanju mej med državami zaradi priprav na vključevanje v EU.

Aktivnih udeležencev z referati je bilo 32, skupno pa se je konference udeležilo med 50 in 60 ljudi. Največ referentov je bilo iz Slovenije, sledile so Slovaška, Češka, Poljska, Madžarska in Avstrija, iz Nemčije in Hrvaške pa le po en predstavnik.

Tematski sklopi konference so bili oblikovani tako, da so udeležencem omogočali predstavitev rezultatov dela na področju evropske dimenzije v geografiji v svoji državi ali predstavitev tem iz učbenikov in učnih načrtov, ki se dotikajo Evrope. Dosedanja vsebinska usmerjenost tovrstnih konferenc je bila namenjena prikazovanju stanja evropske dimenzije pouka geogra-